

Ljubo Mačić

Regulacija energetskeg sektora Srbije, stanje i perspektive

NAUČNO DRUŠTVO EKONOMISTA SRBIJE
STRUKTURNE REFORME I ULOGA REGULATORNIH TELA U REPUBLICI SRBIJI
12. maj 2017.

Sadržaj

- Tržišne reforme i uloga regulatora
- Razvoj tržišta i uloga regulatora – stanje
- Promene u budućnosti

Tržišne reforme i uloga regulatora

Ulazak energetskeg sektora u tržišne reforme

Od pre tri decenije počelo je da preovladava uverenje da se uvođenjem tržišnih mehanizama može bitno poboljšati efikasnost i istovremeno obezbediti sigurnost snabdevanja i održivi razvoj energetskeg sektora povezanih mrežama.

Srbija je ušla u tržišne reforme energetskeg sektora u skladu sa pravilima primenjenim u Evropskoj uniji:

- donošenjem Zakona o energetici 2004. godine;
- potpisivanjem i ratifikovanjem 2006. godine Ugovora o Energetskoj zajednici (EnZ);
- Postepenim sprovođenjem Zakona o energetici.

Ugovorom su preuzete obaveze vezane za razvoj tržišta energije, obnovljive izvore energije, energetske efikasnost i zaštitu životne sredine.

Agencija za energetiku Republike Srbije - osnivanje

- osnovana Zakonom o energetici iz 2004;
- registrovana u Trgovinskom sudu u Beogradu juna 2005;
- Zakonom o energetici uspostavljena nezavisnost Agencije (pravna, funkcionalna, finansijska); osnivanje i rad u prve dve godine finansirala EU;
- nadležnosti u sektorima električne energije i prirodnog gasa i delimično nafte;
- podela nadležnosti – Vlada, Ministarstvo rudarstva i energetike i Agencija.

Podela nadležnosti Vlada / Regulator

Nadležnost države:

- strategija razvoja / energetska politika;
- obnovljivi izvori energije, povlašćeni proizvođači, feed-in tarife;
- energetska efikasnost;
- zaštita životne sredine;
- zaštita siromašnih...

Podela nadležnosti Vlada / Regulator

Nadležnost regulatora za energetiku (1):

- **Licenciranje** energetske subjekata;
- **Sertifikacija** i licenciranje operatora prenosnog i transportnih sistema;
- **Regulacija cena** (donošenje metodologija, odobravanje regulisanih cena i praćenje primene);
- **Nadzor nad tržištem energije:**
 - Donošenje pravila i drugih akata (pravila o promeni snabdevača, pravila o kvalitetu isporuke i snabdevanja, akta o pristupu podacima o sopstvenoj potrošnji i dr.);
 - Davanje saglasnosti na: pravila o radu sistema, pravila o radu tržišta, pravila za raspodelu prekograničnih kapaciteta, pravila o objavljivanju ključnih tržišnih podataka, planove razvoja sistema, planove preuzimanja mernih uređaja, programe usklađenosti za obezbeđivanje nediskriminatornog ponašanja operatora sistema, cene nestandardnih usluga i dr.);
 - Davanje mišljenja o planovima implementacije naprednih mernih sistema;

Podela nadležnosti Vlada / Regulator

Nadležnost regulatora za energetiku (2):

- **Rešavanje žalbi** (na akt operatora o priključenju i zbog odbijanja pristupa sistemima) i **zaštita kupaca**;
- **Medjunarodne aktivnosti** (saradnja sa regulatornim telima drugih država i međunarodnim organima i organizacijama u cilju razvoja regionalnog i panevropskog tržišta i dostizanja uslova za razvoj ovih tržišta).

Integracija u regionalno i panevropsko tržište

Institucije Energetske zajednice

Zakon o energetici RS iz 2014. - prenet Treći energetska paket EU – ojačana uloga regulatora

Ojačana nezavisnost regulatora

- Samo jedan regulator u zemlji;
- Nezavisnost, ne samo od industrije, već i od vlade;
- Autonomno donošenje odluka;
- Poseban budžet;
- Adekvatni ljudski i finansijski resursi;
- Nesmenjivost uprave.

Proširene nadležnosti regulatora

- Pravo da donosi obavezujuće odluke;
- Sprovodjenje istrage u vezi sa funkcionisanjem tržišta;
- Pravo da se izriču ili iniciraju kazne.

Samostalnost i nezavisnost regulatornih tela u pravnom sistemu Srbije

Ključni pokazatelji nezavisnosti regulatornih tela su funkcionalna, personalna i finansijaska nezavisnost.

Zbog nedorečenosti pojedinih zakona, **povremeno se postavljaju pitanja i otvaraju dileme vezane za nezavisnost i samostalnost samostalnih regulatornih tela**, među kojima je i Agencija za energetiku, pre svega u odnosu na izvršnu vlast:

- da li su samostalna regulatorna tela organi državne uprave?
- da li su samostalna regulatorna tela javne agencije i da li se odredbe *Zakona o javnim agencijama* primenjuju na takva tela?
- da li su zaposleni u samostalnim regulatornim telima državni službenici, što povlači primenu *Zakona o državnim službenicima* ili se na njihova prava i obaveze iz radnog odnosa primenjuje *Zakon o radu*?

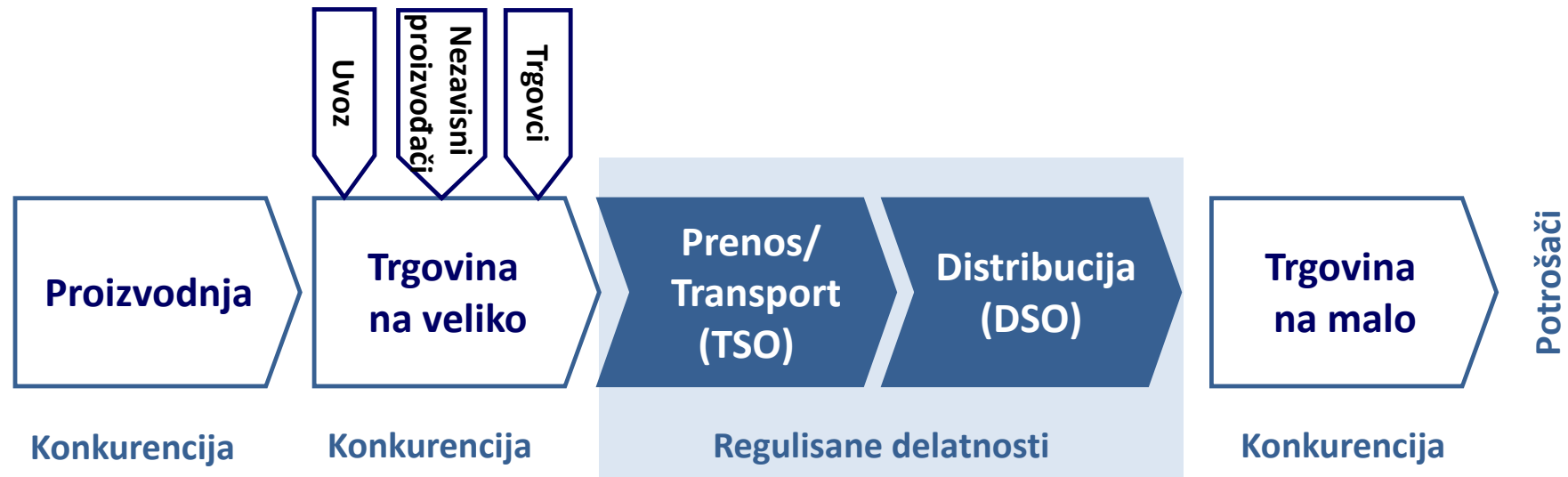
Odgovori dobijeni analizom zakona se mogu naći i u stručnoj literaturi: **samostalna regulatorna tela nisu organi državne uprave, nisu javne agencije i nisu državni službenici.**

Regulatorni nadzor - mere

- Regulator treba da obezbedi nadzor nad kontinualnom i konzistentnom primenom primarne i sekundarne regulative i da koristi mere prinude u slučaju neizvršavanja;
- Agencija za energetiku RS ima pravo da izriče mere upozorenja i opomene, oduzima licence i pokreće postupak pred sudom (ne može sama izricati novčane kazne);
- Od navedenog, do sada je Agencija primenila oduzimanje licence i pokretanje postupka pred relevantnim sudom.

Razvoj tržišta i uloga regulatora - stanje

Uslov za razvoj tržišta: razdvajanje delatnosti

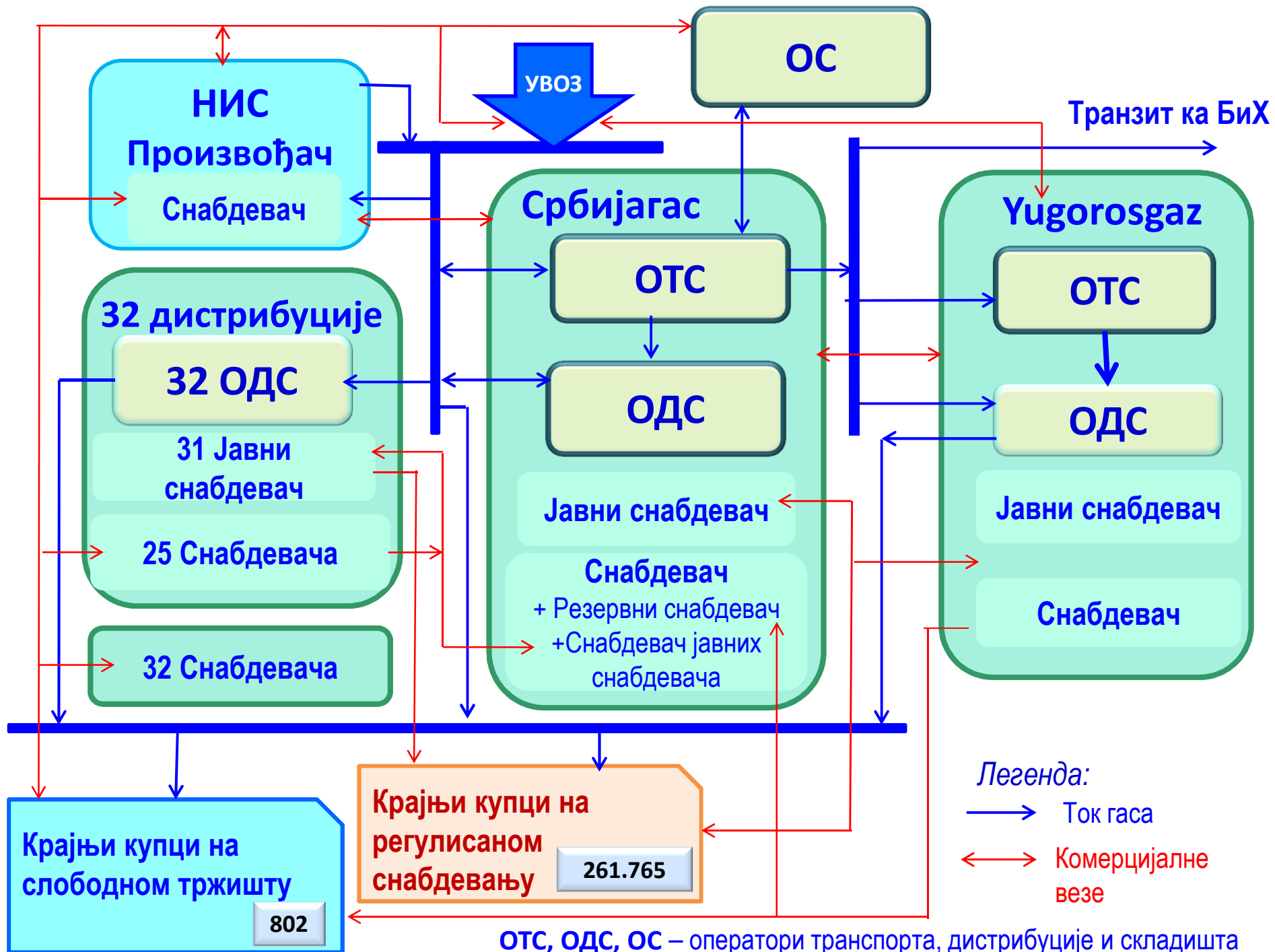

Sertifikacija TSO (sprovodi Agencija)– u toku) i program usklađenosti za obezbeđenje nediskriminatornog ponašanja DSO/integriranih TSO (Agencija daje saglasnost – dala za DSO)

Ovim se obezbeđuje nezavisnost operatora i ravnopravan pristup mrežama svim učesnicima na tržištu.

Uspostavljena tržišta energije

ELEKTRIČNA ENERGIJA	PRIRODNI GAS
<ol style="list-style-type: none">1) Bilateralno2) Balansno3) Organizovano – berza - SEEPEX (počela da radi febr.2015.)	<ol style="list-style-type: none">1) Bilateralno

НИС
Произвођач
Снабдевач

ОС

УВОЗ

Транзит ка БиХ

32 дистрибуције
32 ОДС
31 Јавни
снабдевач
25 Снабдевача
32 Снабдевача

Србијагас
ОТС
ОДС
Јавни снабдевач
Снабдевач
+ Резервни снабдевач
+ Снабдевач јавних
снабдевача

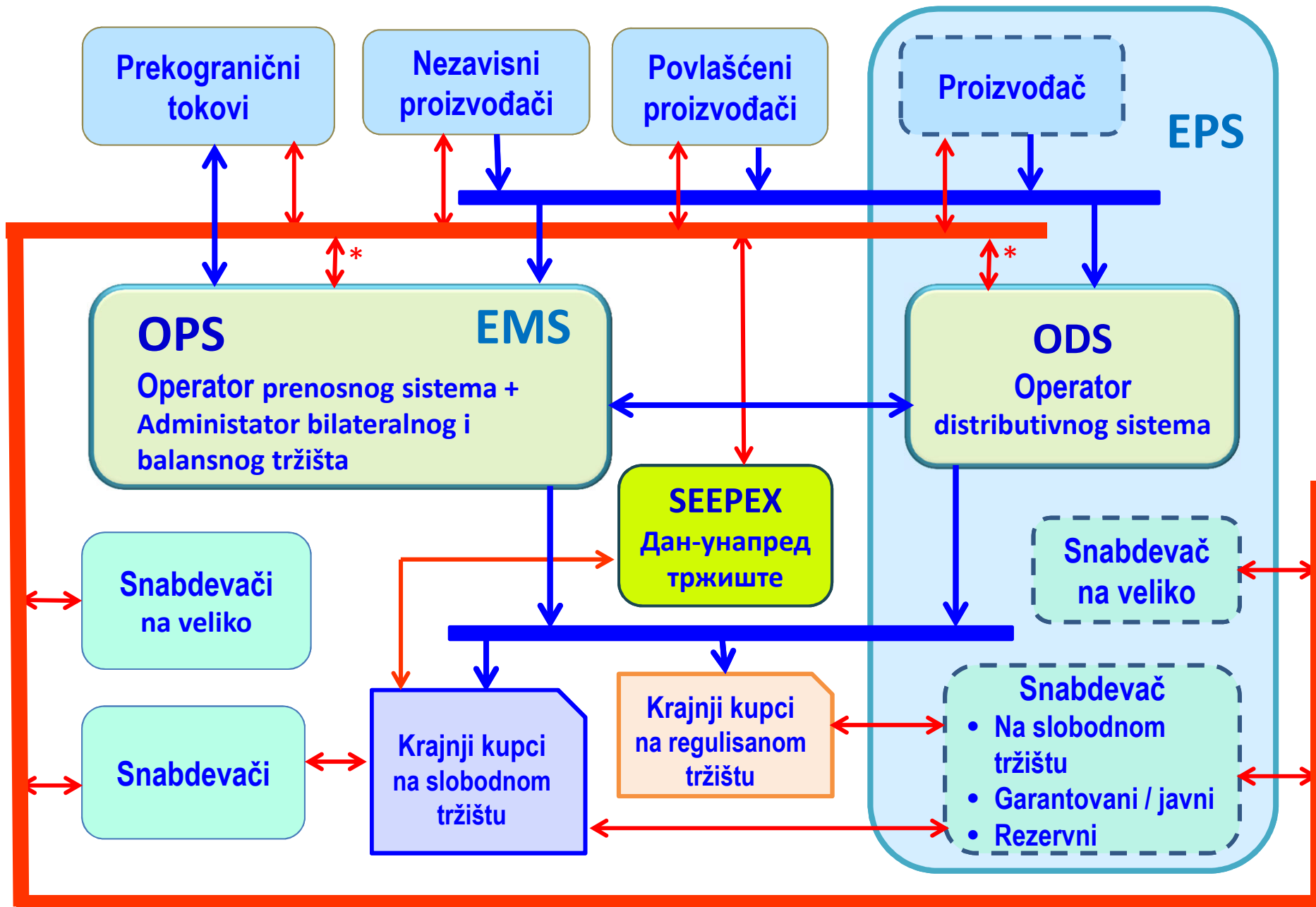
Yugorosgaz
ОТС
ОДС
Јавни снабдевач
Снабдевач

Крајњи купци на
слободном тржишту
802

Крајњи купци на
регулисаном
снабдевању
261.765

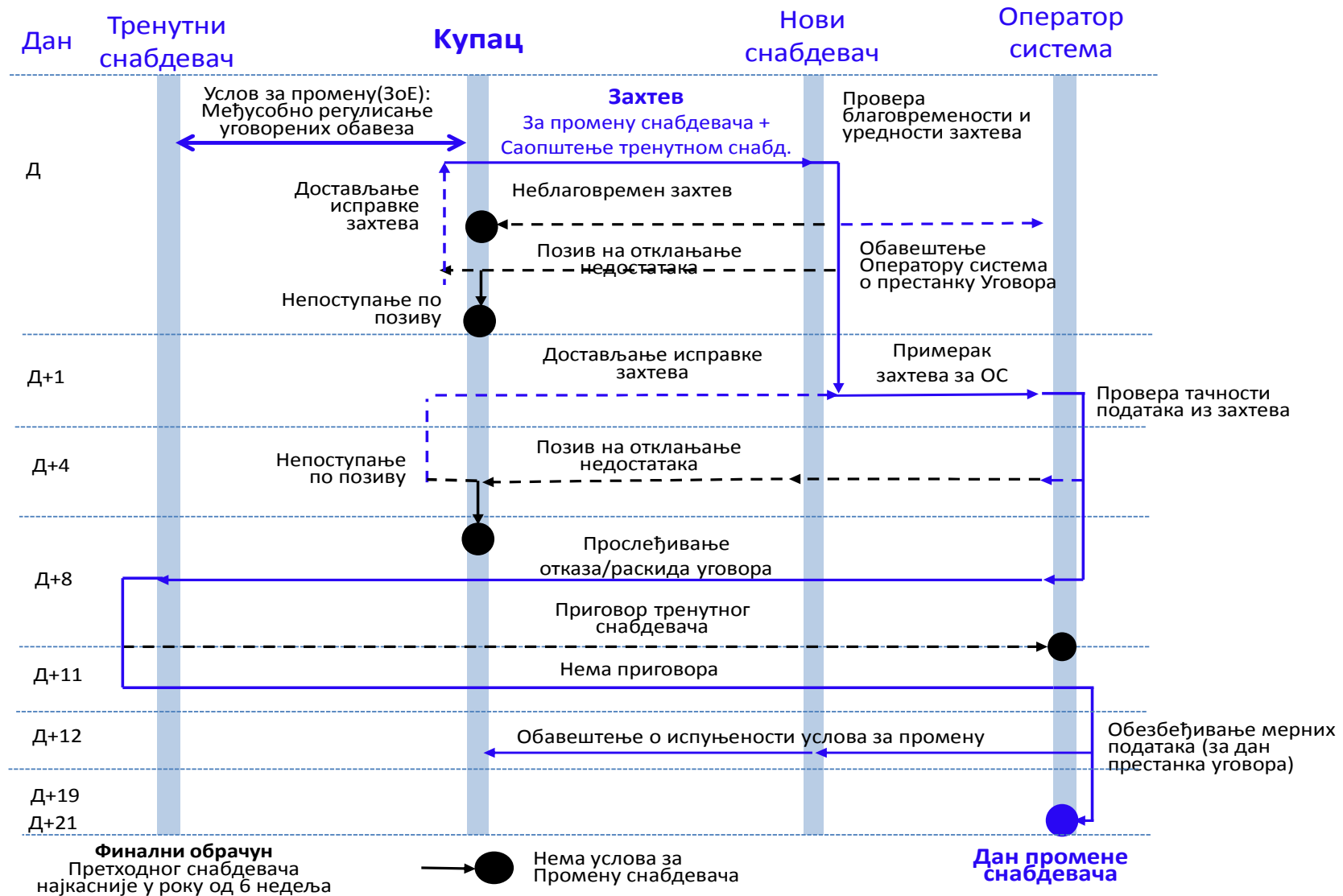
Легенда:
→ Ток гаса
↔ Комерцијалне
везе

ОТС, ОДС, ОС – оператори транспорта, дистрибуције и складишта

Legenda: - Tokovi energije - Trgovina energijom
 - Nadoknada gubitaka

Postupak promene snabdevača na zahtev kupca

**Agencija donela nova Pravila o promeni snabdevača 2015.-
promena besplatna, traje max. 21 dan**

Uspostavljanje tržišta energije - stanje

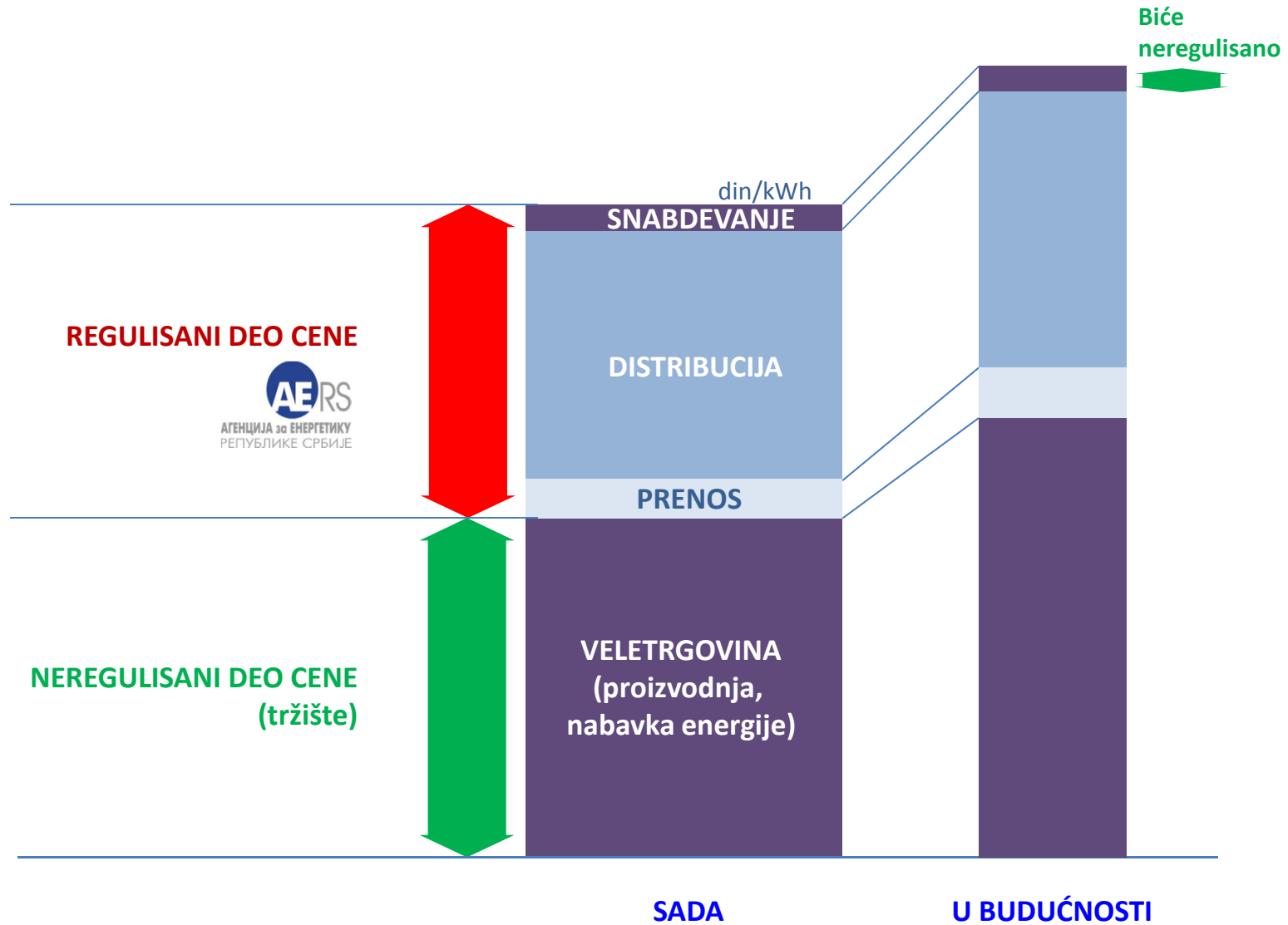
- institucije i tržišni mehanizmi se uspostavljaju i uglavnom funkcionišu u elektrosektoru, u gasnom sporije;
- početni problemi u otvaranju tržišta:
 - problemi kod promene snabdevača,
 - diskriminacija snabdevača od strane operatora sistema...
- još nisu završene strukturne promene preduzeća:
 - Srbijagas i delom Jugorosgaz – razdvajanje transporta gasa od drugih delatnosti;
 - distribucije el.energije – završiti funkcionalno razdvajanje od drugih delatnosti unutar JP EPS.
- nepotpuna primena regulative,
- ...

Regulacija cena - stanje

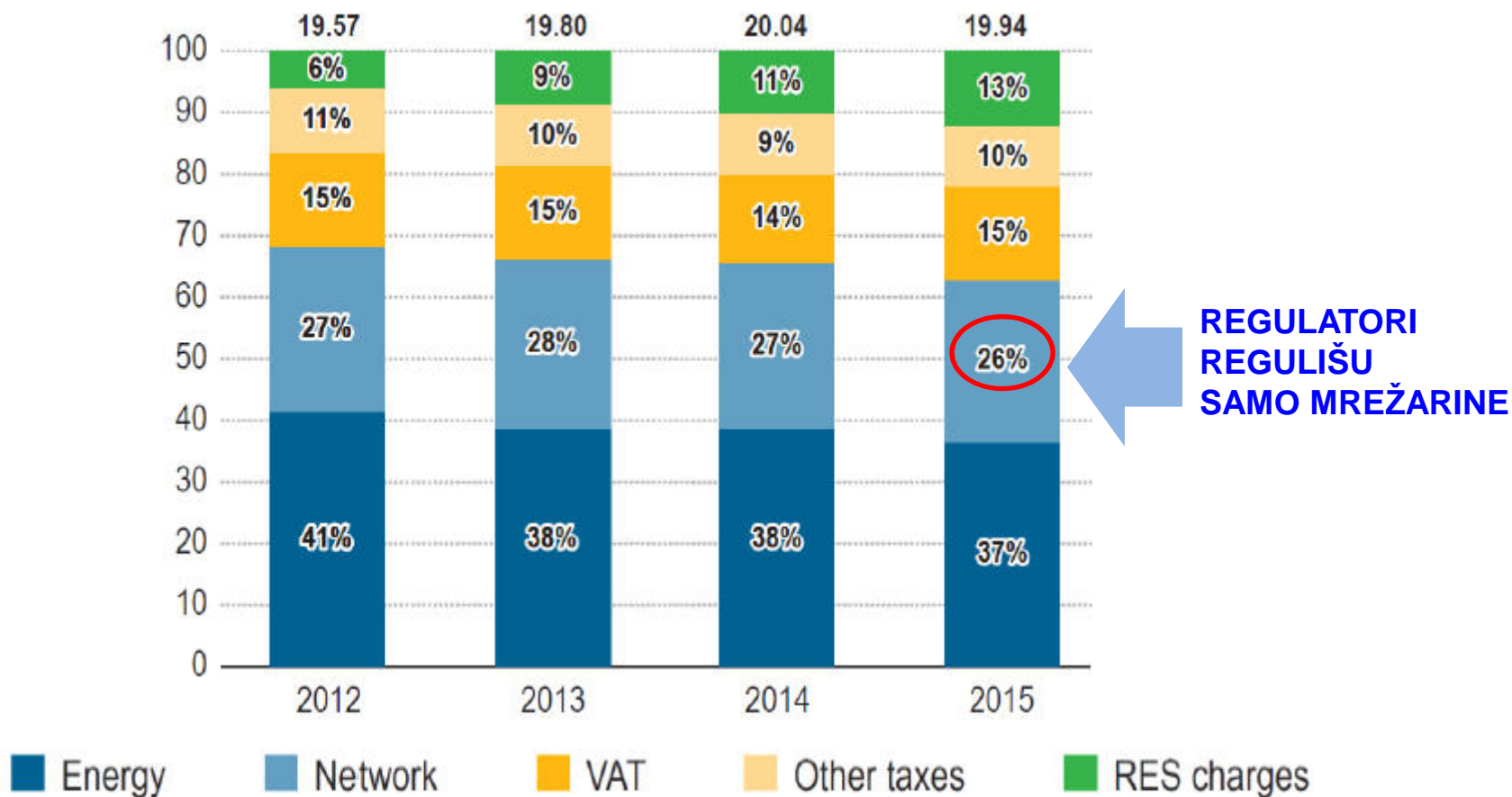
Regulisane su cene:

- pristupa mrežama (prirodni monopoli);
- električna energija i prirodni gas za snabdevanje domaćinstava i malih kupaca;
- nekih pomoćnih usluga

Regulacija cena električne energije za garantovano snabdevanje (bez poreza i taksi)

Trendovi u EU - udeo pojedinih komponenti u ceni el.energije za domaćinstva – takse i naknade za obnovljive skoro 40%

Izvor: ACER

Opada udeo tržišne komponente (energija) i regulisane (mrežarine), a raste udeo troškova koje kontrolišu vlade.

Promene u budućnosti

Do kada će cene el. energije za krajnje kupce biti regulisane?

Agencija jedanput godišnje analizira potrebu regulisanja cena:

- el.energije za garantovano snabdevanje (sada je 56% tržišta regulisano, a cena je ispod ekonomski opravdane i tržišne cene);
- zakupa rezerve snage za sistemske usluge,

Na osnovu:

- ostvarenog nivoa konkurentnosti na domaćem tržištu el.energije;
- dostignutog stepena zaštite energetski ugroženih kupaca (broj kupaca koji koriste zaštitu je ispod očekivanog);
- razvoja regionalnog tržišta električne energije;
- procene raspoloživih prekograničnih kapaciteta i

priprema i objavljuje izveštaj o potrebi daljeg regulisanja.

Prvi izveštaj do maja 2017 (uskoro će biti objavljen).

I u znatnom broju članica EU maloprodajne cene su još uvek regulisane, u manjem ili većem obuhvatu.

Šta može uticati na obim i strukturu regulatornih poslova u budućnosti (1)?

- Poslovi nadzora tržišta će intenzivno rasti po dubini i obuhvatu;
- Moguće promene modela regulacije cena korišćenja mreža;
- Intenziviranje aktivnosti vezanih za regionalno i panEU tržište u okviru Energetske zajednice i u okviru inicijativa Western Balkan 6 i CESEC;
- Primena EU mrežnih pravila i uputstava i preostalih komponenti Trećeg EU energetske paketa na području Energetske zajednice;
- Eventualna promena regulatornog režima na prekograničnoj energetskej infrastrukturi na granicama EU članica i potpisnica Ugovora o Energetskoj zajednici, uz proširenje uloge ACER-a (evropska Agencija za saradnju energetske regulatora) i učešće regulatora EnZ u ACER-u;
- Gde su potrebni investicioni podsticaji i kako ih regulisati;

Šta može uticati na obim i strukturu regulatornih poslova u budućnosti (2)?

- Novi integrisani paket reformi nazvan „Čista energija za sve Evropljane“, koji je Evropska komisija objavila krajem 2016; zakonodavnim predlozima je, između ostalog, obuhvaćena i regulativa vezana za tržište energije, kao i ulogu ACER;
- Izmenjena uloga distributivnih elektromreža, zbog širenja decentralizovane proizvodnje električne energije i razvoja pametnih mreža i aktivne uloge kupaca energije;
- Funkcionisanje tržišta u uslovima povećanog udela obnovljivih izvora energije
- ...

Mnogo je pitanja koja se otvaraju. Ko ih može rešavati?

Vlada?

**Regulator i druge
institucije?**

Tržište?

... ili ZAJEDNO?

Hvala na pažnji!

Ljubo Mačić

11000 Београд
Теразије 5/У
Тел: + 381 11 3037184;
Факс: + 381 11 3225780
E mail: aers@aers.rs
www.aers.rs